

2. Ковальчук М.І. Економічний аналіз діяльності підприємств АПК: Підручник. – К.: КНЕУ, 2005. – 390 с.

3. Фінансовий менеджмент: Підручник/кер. кол. авт і наук. ред. професор А.М. Поддєрьогіна. – К.: КНЕУ, 2005. – 536 с.

УДК 658.114: 664.1(477)

ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ КЛАСТЕРІВ В БУРЯКОЦУКРОВІЙ ГАЛУЗІ АПК

Гладіліна О.В., здобувач

Полтавська державна аграрна академія

У статті автором визначено сутність кластеру, його переваги, досліджений світовий досвід у сфері використання інтеграційних об'єднань в галузі сільського господарства, визначені можливості, переваги та ефективність використання кластеру в регіонах України у сучасних умовах, зокрема в бурякоцукровому підкомплексі АПК, запропоновані заходи, які направлені на активізацію процесів щодо формування кластерів для ефективної роботи цукрової галузі та стабілізації ринку цукру.

In the article the author explains the purpose of the cluster, its advantages, studied the world experience in the field of integration associations in the field of agriculture, identified opportunities, benefits and efficiency of the cluster in regions of Ukraine in modern conditions, particularly in the sugar-beet industry, proposed measures aimed at enhancing the process of formation of clusters for the effective operation of the sugar industry and stabilize the sugar market.

Постановка проблеми. У процесі здійснення аграрної реформи в Україні майже всі галузі сільського господарства зазнали руйнівних наслідків, особливо постраждала цукрова галузь. Однією з причин є недостатній рівень інтеграції, слабкість зв'язків між виробниками, переробними підприємствами та науковими установами. Тому для підвищення ефективності виробництва цукру потрібно поглибити інтеграційні процеси в галузі, так як це сприятиме динамічному та стабільному розвитку агропромислового комплексу України, стан якого визначає продовольчу безпеку країни, її експортного потенціалу інших галузей харчової промисловості. Одним із типів сучасних інтеграційних моделей є кластерні моделі організації економічної діяльності. На даний час кластерні моделі успішно функціонують в багатьох країнах і, особливо, в тих, які прагнуть до безперервного удосконалення своєї економічної системи (Великобританія, США, Данія, Німеччина, Італія, Франція, Фінляндія тощо); в країнах, які розвиваються (Індія, Аргентина, Бразилія та ін.).

З міжнародного досвіду, можна побачити доцільність використання кластерних структур для підвищення конкурентоспроможності окремих галузей АПК, зокрема, цукрової.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями щодо формування, розвитку та ефективності кластерів займалися і займаються провідні вчені, такі як А. Маршалл, М. Портер, О. Амоша, С. Соколенко, М. Войнаренко, С. Князев, О. Гуменюк, О. Щелкунова, І. Бутенко, М. Кропивко та інші. Але незважаючи на значну кількість публікацій, що висвітлюють окремі

аспекти створення кластерів, дослідження переваг формування кластерних структур, визначення перспектив та їх ефективності в цукровій галузі України вимагають подальшої розробки. Це обумовило актуальність і необхідність даного дослідження.

Постановка завдання. Метою написання даної статті є дослідження сутності кластерних моделей, визначення їх основних переваг, ефективності використання в регіонах України, розроблення пропозицій, які направлені на активізацію процесів щодо формування кластерів для ефективної роботи цукрової галузі та стабілізації ринку цукру.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для збільшення обсягів виробництва цукру в Україні, підвищення його якості потрібно посилити формування інтеграційних процесів. На думку багатьох вчених, перспективною інтеграційною моделлю для цукрової галузі держави є кластерна модель організації виробництва. Кластер – це добровільне об'єднання самостійних юридичних осіб, які зберігають свій автономний юридичний статус, але спільно працюють заради виробництва конкурентоспроможної продукції та загальної і особистої економічної вигоди. Кластери формуються у певній сфері підприємництва за умови, що учасники кластеру пов'язані між собою технологічно, і, як правило, за ознакою географічної близькості. Кластери об'єднують незалежні підприємства (включаючи спеціалізованих виробників), наукові установи (університети, дослідні інститути) за допомогою закладів (брокерів, консультантів), фінансових структур і споживачів, які пов'язані один з одним ланцюгом виробництва та реалізації продукції.

Застосування кластерної моделі поширюється у 80-тих роках ХХ століття. У США найвідомішим кластерним об'єднанням є Силіконова долина в штаті Каліфорнія, що характеризується значною щільністю високотехнологічних компаній з виробництва комп'ютерів, мобільних телефонів, мікропроцесорів, біотехнологій тощо. У Данії було розроблено універсальний підхід до формування кластерів, згідно з яким регіональні кластери створювались не тільки навколо традиційних галузей, а і навколо нових технологій. В Австрії передумовою для створення інноваційних кластерів стала розробка інноваційно-дослідної програми, яка включала в себе збір інформації, її обробку та розробку практичних заходів [2].

У Російській Федерації у 2008 році була розроблена Концепція кластерної політики, згідно якої формуються міжвідомчі групи з реалізації кластерної політики при федеральних органах виконавчої влади та органах виконавчої влади суб'єктів Російської Федерації, а також формування спеціалізованих організацій розвитку кластерів. В даний час на території Російської Федерації функціонують такі типи агропромислових кластерів:

- у Центральному федеральному окрузі: кластери з розвитку птахівництва, свинарства, молочного тваринництва; цукровий кластер, сільськогосподарський кластер;

- у Північно-західному федеральному окрузі: молочний кластер;

- у Південному федеральному окрузі: плодоовочевий кластер тощо.

Формування аграрних кластерів здійснюється на таких засадах:

- добровільності входження та взаємовизнання прав і обов'язків кожного з незалежних і неформально пов'язаних між собою учасників кластерного утворення;
- об'єднання в дану структуру проходить, коли самі підприємства, установи та інші організації вважають необхідним проведення такого дійства для підвищення конкурентоспроможності продукції;
- господарської та юридичної самостійності;
- сумісної праці над виробництвом кінцевої продукції;
- наявності суттєвих інвестиційних ресурсів;
- формування механізму взаємовідносин, який дає змогу одержавити прибуток не тільки підприємствам, що виробляють або реалізують кінцевий продукт, а і всім учасникам кластеру;
- збалансування інтересів суб'єктів кластера – забезпечення рівних економічних умов господарювання і рівно вигідність співробітництва для всіх учасників кластера;
- державно-приватного партнерства – співробітництва державних структур і кластерних утворень;
- соціальних перетворень розвитку територій;
- наявності й стану матеріально-технічної бази;
- наявності необхідних для функціонування кластера трудових ресурсів та ін. [3]

При створенні агропромислових кластерів регіонального рівня проводиться аналіз статистичних даних за останні роки щодо розвитку аграрної сфери регіону та усієї держави. Головна увага звертається на стан сільськогосподарського виробництва, його основних напрямків. Крім основного виробництва здійснюється аналіз постачальників відповідних ресурсів, а також системи заготівель переробного виробництва, зберігання і збуту, харчового виробництва, що дає можливість виділити ті напрями сільгоспвиробництва, де регіон досяг успіхів у міжрегіональній конкуренції на аграрному ринку України.

Застосування кластерних моделей суттєво поширюється і в Україні. Вони сформовані в таких областях: Хмельницька, Тернопільська, Львівська, Житомирська, Івано-Франківська, Миколаївська, Донецька, щодо кластерів в бурякоцукровій галузі, то найбільш поширеними районами є Вінницька, Сумська, Харківська обл. В Полтавській області створення цукрового кластера має великий потенціал.

Створення цукрового кластера в Полтавському регіоні, як і в інших регіонах України має такі важливі переваги:

- ціна на цукрові буряки для сільськогосподарських і переробних підприємств є стабільною;
- учасники кластеру стають бути заінтересовані у об'єктивному визначенні якості сировини, так як сільськогосподарські підприємства втрачають інтерес щодо зниження якості через те, що така дія стає економічно не вигідною;

- економія витрат. Сільськогосподарські підприємства та цукрові заводи, що діють раціонально та скорочують витрати і досягають їх меншої величини порівняно з нормативними отримують більшу економічну вигоду [1].

Для модернізації економічних відносин у цукровому виробництві пропонуємо створення регіонального кластеру для централізації ресурсів аграрних і переробних підприємств для забезпечення виробництва високоякісного і конкурентоспроможного цукру. В основі цього повинен бути сформований регіональний цукровий кластер, який буде добровільним об'єднанням аграрних підприємств на базі головного підприємства – цукрового заводу, за яким зберігається господарська самостійність і право юридичної особи, яка здатна забезпечити умови функціонування аграрних, переробних, торгових підприємств та фінансових установ. Так як тільки цукрові заводи повинні визначатися щодо обсягів виробництва цукросировини з урахуванням реальних потужностей переробки, наявності платоспроможного попиту та дійсних потреб у цукрі на внутрішньому та зовнішніх ринках [4].

Але в Полтавській області, як і по всій Україні спостерігається пасивність щодо утворення кластерів. Це обумовлюється тим, що відсутні досконали інвестиційно-інноваційні механізми формування і функціонування кластерів, не визначена державна політика щодо організації кластерів в регіонах, в законодавстві України відсутні нормативно-правові акти, які б регулювали діяльність кластерних об'єднань.

Для активізації даних процесів щодо формування кластерних структур потрібно вирішити ряд питань, як на державному, так і на регіональному рівні (табл. 1).

Таблиця 1

Перелік питань щодо активізації процесів формування кластерів

Державний рівень	Регіональний рівень
1. Розробка програми щодо формування кластерів в регіонах	1. Визначення пріоритетних напрямків щодо створення регіонального кластеру
2. Визначення джерел фінансування кластерів	2. Проведення інформаційної компанії серед потенційних учасників та зацікавлених осіб у формуванні кластеру
3. Сприяння розвитку міжнародної співпраці щодо формування кластерів	3. Сприяння розвитку кластерів
4. Розробка методики визначення потенційних кластерів, їх ефективності	4. Підготовка фахівців щодо розвитку кластерів

Джерело: [1, с. 193]

Вирішення даних питань є актуальним на сьогоднішній день, так як не існує налагодженого механізму щодо формування кластерів, як на державному, так і на регіональному рівні.

Висновки. Кластери дають можливість розширити ринки збуту, організувати стабільні зв'язки з споживачами, знизити собівартість кінцевої продукції на основі спільної діяльності виробників, переробників та торгових посередників. Створення регіонального кластеру на базі цукрового заводу дасть змогу здійснити поєднання економічних інтересів всіх суб'єктів бурякоцук-

рового виробництва з метою досягнення стратегічних цілей розвитку при оптимальних матеріальних та трудових затратах; покращити економічні відносини у бурякоцукровому виробництві на основі забезпечення сировиною переробних підприємств за допомогою прямих зв'язків між аграрними підприємствами та цукровими заводами. В результаті чого це дозволить вдосконалити систему заготівель сировини, скоротити тривалість періоду між вирощуванням цукрових буряків та їх промисловою переробкою, оптимізувати відстані щодо перевезень сировини та зменшити витрати.

Тому, вважаємо, що створення регіонального цукрового кластеру є доцільним і економічно вигідним.

Література.

1. Брижань І. А. Вплив кластерних об'єднань на розвиток підприємств і регіонів / І. А. Брижань, І. М. Савицька // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – С. 189-194.
2. Зигрій О. В. Перспективи розвитку інтеграційних процесів в бурякоцукровому виробництві в умовах економічної нестабільності / О.В. Зигрій // Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка». – 2010. – С. 15-18.
3. Коляденко С. В. Кластери як один з інтегрованих формувань в АПК / С.В. Коляденко // Збірник наукових праць ЧДТУ. – 2010. – С. 256-260.
4. Осіпов Д. П. Особливості створення і принципи формування кластерних утворень у харчовій промисловості / Д. П. Осіпов // Вісник соціально-економічних досліджень. Збірник наукових праць. – Вип. 30. – Одеса: ОДЕУ. – 2008. – С. 303-307.
5. Федотова Ю. В. Міжнародний досвід формування кластерних структур та можливості його використання в регіонах України / Ю.В. Федотова // Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка». – 2010. – С. 42-45.

УДК 338.43:631.1:65.011

ПІДВИЩЕННЯ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА ГАЛУЗІ РОСЛИНИЦТВА НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ

*Грановська В.Г., к.е.н., доцент кафедри
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»*

У статті визначено та обґрунтовано необхідність розвитку аграрних підприємств на умовах ресурсозбереження та використання інноваційних технологій в галузі рослинництва з метою забезпечення їх інтенсивного функціонування

The article defines and justifies the need for development of agricultural enterprises under the resource conservation and use of innovative technologies for crop production, to ensure their intensive operation

Постановка проблеми. В умовах функціонування конкурентної системи відносин в аграрній сфері особливої актуальності набуває формування та удосконалення дієвого механізму, що забезпечуватиме підвищення ефективності виробництва та, як наслідок, конкурентоспроможності продукції підприємства на вітчизняному та світовому ринках. Отже, конкурентоспроможне підприємство здатне більш активно реагувати на зміну факторів зовнішнього середовища, адаптувати внутрішнє середовище до світових стандартів